

ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ของคนวัยเริ่มต้นทำงาน ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Factors Affecting Debt Creation of Early Workers in Muang District

Chiang Mai Province

กฤษฎาภรณ์ พรหมมิตร¹ และ วรัททยา ชินกรรม²

Krissadaporn Prommit and WARATTAYA CHINNAKUM

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถในการก่อหนี้และปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 426 คน ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่มอาชีพหลัก ได้แก่ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ, เจ้าของธุรกิจส่วนตัว, พนักงานบริษัทเอกชน และเกษตรกร โดยใช้การวิเคราะห์ที่ใช้สถิติเชิงพรรณนา Descriptive Statistic เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะอาชีพที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกันไป และแบบจำลองทอบิต (Tobit model) เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการก่อหนี้ ผลการศึกษาพบว่า รายได้ สถานะทางการเงิน และอาชีพของผู้ก่อหนี้ส่งผลต่อความสามารถในการก่อหนี้ กลุ่มข้าราชการและพนักงานบริษัทเอกชนมีรายได้ที่มั่นคง แต่รายได้อาจไม่เพียงพอต่อภาระค่าใช้จ่าย ขณะที่กลุ่มเจ้าของธุรกิจส่วนตัวมีรายได้สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ และมีความมั่นคงทางการเงินมากกว่า ส่วนกลุ่มเกษตรกรมีรายได้ต่ำสุดและพึ่งพาแหล่งกู้เงินในระบบน้อยที่สุด ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้ได้แก่ ระดับรายได้ การบริหารจัดการเงิน และการวางแผนการเงิน นอกจากนี้ การออมเงินในระดับต่ำยังเป็นปัญหาสำคัญ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ การส่งเสริมความรู้ทางการเงิน การพัฒนานโยบายการให้สินเชื่อที่เหมาะสม และสนับสนุนการออมในกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน

คำสำคัญ: ความสามารถก่อหนี้, คนวัยเริ่มต้นทำงาน, เชียงใหม่, แบบจำลองทอบิต

Corresponding author. E-mail: kateprommit@gmail.com

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (ภาคพิเศษ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ABSTRACT

This study aims to analyze the factors influencing debt creation among early workers in the Mueang District, Chiang Mai Province. The research was conducted through a survey of 426 respondents, divided into four main occupational groups: government official's/state enterprise employees, private business owners, private company employees, and farmers. Descriptive statistics were employed to illustrate how different occupational characteristics influence economic behavior and lifestyles. Additionally, a Tobit model was used to identify the factors influencing debt capacity.

The findings revealed that income, financial status, and occupation of the debtors significantly affect their debt capacity. Government officials and private company employees have stable incomes, but these incomes are still insufficient to meet their financial obligations. Private business owners, on the other hand, earn higher incomes than the other groups and have greater financial stability. Farmers have the lowest incomes and rely the least on formal credit sources. Factors affecting debt capacity include income level, money management, and financial planning. Furthermore, low savings rates are a key issue. Policy recommendations include promoting financial literacy, developing appropriate credit policies, and supporting savings initiatives among early-career individuals.

Keyword: Debt Creation, Early Workers, Chiang Mai Province, Tobit Model

ที่มาและความสำคัญ

สถานการณ์หนี้ครัวเรือนในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและระบบการเงินของประเทศ ปัจจุบันสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ของไทยสูงถึง 88.2% (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) ซึ่งจัดอยู่ในอันดับต้นๆ ของเอเชียและเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะจากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้ภาคธุรกิจและตลาดแรงงานหยุดชะงัก ส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือน ส่งผลให้ปัญหาหนี้ครัวเรือนทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ภายใต้ภาวะเงินเฟ้อที่สูงและอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การเพิ่มขึ้นของหนี้ครัวเรือนยังส่งผลโดยตรงต่อภาระหนี้สินที่ครอบครัวต่างๆ ต้องเผชิญ ตามข้อมูลล่าสุดจากธนาคารแห่งประเทศไทย (2566) หนี้ครัวเรือนไทย ณ ไตรมาสที่ 3 ของปี 2566 มีมูลค่าถึง 16.2 ล้านล้านบาท คิดเป็น 90.9% ต่อ GDP และมีสัดส่วนหนี้เสีย (NPLs) ในระบบธนาคารพาณิชย์สูงถึง 2.79% ซึ่งแสดงถึงความ

เพราะบางของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในกลุ่มหนี้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์และสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แม้ว่าหนี้ครัวเรือนไทยจะเริ่มชะลอตัวลงในปี 2566 แต่ยังคงมีแนวโน้มอยู่ในระดับสูงเนื่องจากเศรษฐกิจฟื้นตัวช้า ขณะที่ต้นทุนทางการเงินเพิ่มขึ้น (สมาคมธนาคารไทย, 2567) หากมองลึกในประเด็นสำคัญคือการก่อหนี้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะคนในวัยเริ่มต้นทำงาน เช่น กลุ่ม Gen Y (อายุ 28-41 ปี) ที่มีหนี้สินสูงถึง 4.5 ล้านล้านบาท และหนี้เสียถึง 3 แสนล้านบาท (เครดิตบูโร, 2565) กลุ่มนี้เป็นเป้าหมายหลักของสถาบันการเงินและบัตรเครดิต เพราะมีกำลังซื้อสูงและยังสามารถจัดการหนี้สินได้ดี นอกจากนี้ กลุ่ม Gen Z (อายุ 11-27 ปี) ซึ่งกำลังเข้าสู่วัยเริ่มต้นทำงาน มักถูกดึงดูดให้ก่อหนี้จากการทำบัตรเครดิตหรือสินเชื่อส่วนบุคคลตั้งแต่อายุยังน้อย หากขาดการวางแผนทางการเงินที่ดี จะเสี่ยงต่อการเป็นหนี้สินระยะยาว (ประกาย วงศ์มาลัย, 2563) สาเหตุที่ทำให้กลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานกลายเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหนี้เพิ่มขึ้นมีปัจจัยหลายประการ เช่น การขาดวินัยทางการเงิน การเข้าถึงแหล่งเงินกู้ได้ง่ายดายผ่านเทคโนโลยีใหม่ๆ และพฤติกรรมการใช้จ่ายเกินตัวในช่วงเริ่มต้นชีวิตการทำงาน (ลลิตา บุคดา, 2559) รัตนาภรณ์ เขาวลิตตระกูล, 2551) ทำให้หนี้สินในกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้กลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการกู้ยืมเพื่อชำระหนี้เดิม และอาจก่อให้เกิดปัญหาหนี้เสียที่ขยายตัวในระยะยาว (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565) จากเหตุผลและปัญหาเหล่านี้ ทำให้การศึกษาถึงปัญหาหนี้ครัวเรือนในกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อหนี้ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นแหล่งเศรษฐกิจหลักของผู้เริ่มต้นทำงานในการแสวงหารายได้และสร้างครอบครัวที่จังหวัดนี้ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ของคนวัยเริ่มต้นทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสามารถในการก่อหนี้ของกลุ่มนี้ รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจก่อหนี้ เช่น รายได้ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการใช้จ่าย และการเข้าถึงแหล่งเงินกู้ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางในการลดความเสี่ยงของการก่อหนี้ เพื่อป้องกันปัญหาหนี้เสียในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความสามารถในการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับการวัดความสามารถในการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน ซึ่งในการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

แบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ผู้ที่มีอายุการทำงานไม่เกิน 5 ปี ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบางในการก่อกองหนี้ และสามารถจำกัดช่วงอายุระหว่าง 18 – 35 ปี ทำงานในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยแหล่งกลุ่มประชากรถูกคำนวณจากฐานจำนวนแรงงานที่มีงานทำในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1,018,534 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ Taro Yamane (Yamane, 1973) และสุ่มจากประชากรเจาะจง จำนวน 426 คน โดยแบ่งออกเป็น กลุ่มอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 111 คน, กลุ่มอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 109 คน , กลุ่มอาชีพอิสระภาคเกษตร จำนวน 105 คน กลุ่มอาชีพธุรกิจส่วนตัว / เจ้าของกิจการ จำนวน 101 คน โดยการสำรวจ ใช้ระยะเวลา 3 เดือน ตั้งแต่ มิถุนายน ถึง กันยายน 2566

สำหรับการวิเคราะห์ที่ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 การศึกษาความสามารถในการก่อกองหนี้กลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน อำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่ จะใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ ร้อยละ ค่าความถี่และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างของการก่อกองหนี้ ตามกลุ่มอาชีพที่มีความสามารถการก่อกองหนี้แตกต่างกัน ประกอบด้วย จำนวนหนี้ที่ก่อ ระดับการออมของผู้ก่อหนี้ ระดับรายได้และประเภทหนี้ที่ก่อ ส่วนที่ 2 หาปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการก่อกองหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน สำหรับตัวแปรตาม(Y) คือความสามารถก่อกองหนี้ (จำนวนหนี้ของกลุ่มตัวอย่าง) ในบางครั้งมีค่าในช่วงปลายที่หายไปอาจเป็นเพราะวัดค่าและสังเกตเห็นได้ (คสมสัน สุริยะ, 2552) และมีตัวแปรตามที่มีค่ามากกว่าศูนย์และมีจำนวนมากพอ เพราะมีการใช้จำนวนเงินที่ก่อเป็นตัวชี้วัดความสามารถก่อกองหนี้ ดังนั้น แบบจำลองในการวิเคราะห์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้ จึงใช้แบบจำลองโทบิต (Tobit model) จึงเหมาะสมที่สุด กับตัวแปรอธิบายอื่นๆ (X) ดังนั้น Y^* สามารถนิยามได้ว่า ความสามารถก่อกองหนี้ที่วัดจากจำนวนหนี้ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบ Censored variable ที่มีการแจกแจงแบบปกติที่มีค่าเฉลี่ย μ และ ความแปรปรวน σ^2 ค่าสังเกตตัวแปรถูกตัดทางด้านซ้าย เพราะค่าเริ่มตั้งแต่ 0 เป็นต้นไป (Maddala, 1983) โดยการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ α และ β จากค่าสถิติที่ได้จากการคำนวณของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มทำงาน ๆ โดย ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับค่าที่ประมาณ ของ Censored normal distribution.

ดังนั้นสมการความสัมพันธ์เชิงเส้นของกลุ่มวัยเริ่มทำงานที่ก่อหนี้แสดง ดังนี้

$$Y_n = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon_n \quad (1)$$

โดยที่ Y_n คือจำนวนหนี้ มีค่าเป็นบวกนั่นคือ การแจกแจงปกติปลายตัด (Truncated Normal) โดยเราใส่ค่าคาดหวังเป็นบวก คือ (ปรีศनिया ชัยชนะ, 2554)

$$E(Y_n | Y_n > 0) = X_n' \beta + E(\mu_n | \mu_n > -X_n' \beta) \quad (2)$$

$$= X_n' \beta + \sigma \frac{\phi(X_n' \beta / \sigma)}{\Phi(X_n' \beta / \sigma)} \quad (3)$$

ในสมการที่ (2) และ (3) ให้ $\phi(\bullet)$ คือฟังก์ชันความหนาแน่นมาตรฐาน(Standard Normal Probability Density Function : PDF) และ $\Phi(\bullet)$ คือ ฟังก์ชันการแจกแจงสะสมปกติมาตรฐาน (Standard Normal Cumulative Distribution Function : CDF) (Tobin, 1958) ดังนั้นความน่าจะเป็น (p) ของผลลัพธ์จัดรูปแบบใหม่ค่าเท่ากับศูนย์ $p(Y_n = 0) = 1 - \Phi(X_n' \beta / \sigma)$ โดยที่ค่าของ β / σ อ่านค่าตามความหมายเดียวกันกับ β และการอธิบายจะสามารถใช้ (Greene, 2000) ผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) ของ X_{nk} ในการอธิบายการเปลี่ยนแปลง นั่นคือ

$$\frac{\partial p(Y_n = 0)}{\partial X_{ik}} = -\phi(X_n' \beta / \sigma) \frac{\beta_n}{\sigma} \quad (4)$$

จากความสัมพันธ์ของความสามารถในการก่อหนี้ ข้างต้น ที่ใช้ในการแบบจำลองโทบิตโดยค่า Y_n จะเป็นค่าบวกแสดงว่าผลของค่าส่วนเพิ่ม (Marginal Effect) ของ X_{nk} ที่มีต่อ Y_n เมื่อมีข้อมูลปลายตัดจะมีค่าแตกต่าง ไปจาก β ซึ่งเราสามารถกำหนดได้ในสมการค่าความคาดหวัง Y_n คือ

$$E(Y_n) = X_n' \beta \Phi(X_n' \beta / \sigma) + \sigma \phi(X_n' \beta / \sigma) \quad (5)$$

และมีผลกระทบส่วนเพิ่มคือ

$$\frac{\partial E(Y_n^*)}{\partial X_n} = \beta_n \Phi(X_n' \beta / \sigma) \quad (6)$$

จากสมการที่ (6) นั่นคือผลกระทบส่วนเพิ่มเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของ X_{nk} ที่มีต่อค่าคาดหวัง Y_n ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ $\tilde{\beta}$ คูณด้วยความน่าจะเป็นที่ Y_n ให้ค่าเป็นบวก แต่ถ้าความน่าจะเป็นของกลุ่มตัวอย่างตัวใดให้ค่า เท่ากับ 1 แล้ว ค่าของผลกระทบหน่วยสุดท้ายจะมีค่าเท่ากับ β แสดงว่าผลกระทบหน่วยสุดท้ายมีค่าน้อยกว่า ค่าสัมประสิทธิ์นั้น ซึ่งจะทำให้ผลกระทบหน่วยสุดท้ายต่อตัวแปรแฝง คือ (Y_n^*) ตามสมการที่ (7)

คือ
$$\frac{\partial E(Y_n^*)}{\partial X_n} = \beta_n \quad (7)$$

ดังนั้นกำหนดตัวแปร สามารถอธิบายสรุปดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ใน Tobit model (ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถก่อนนี้)

ตัวแปร	คำนิยาม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Y = ความสามารถในการก่อนนี้	จำนวนหนี้ที่ก่อ (บาท)	645,204.5	971,571.1
X ₁ = เพศ	เพศของกลุ่มตัวอย่าง(เพศชาย = 1, เพศหญิง=0)	0.425	0.495
X ₂ = อายุของผู้กู้ยืม	อายุของกลุ่มตัวอย่าง (ปี)	27.127	2.927
X ₃ = การศึกษา	สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี =1 อื่นๆ=0	0.669	0.471
X ₄ = สถานะภาพผู้ก่อหนี้	สถานภาพของกลุ่มตัวอย่าง (โสด =1 อื่นๆ =0)	0.81	0.393
X ₅ = ระดับรายได้ต่อเดือน	ช่วงระดับรายได้ที่ได้รับต่อเดือน (1= ต่ำกว่า 10,000 บาท , 2=10,001 – 15,000 บาท, 3=15,001 – 20,000 บาท , 4= 20,001 – 25,000 บาท, 5= 25,001 – 30,000 บาท, 6 = 30,001 – 35,000 บาท, 7= 35,001 – 40,000 บาท และ 8 = 40,001 บาท ขึ้นไป)	4.282	2.14
X ₆ = เป็นหัวหน้าครัวเรือน	เป็นหัวหน้าครอบครัวในการหารายได้ (1= เป็น และ 0 = อื่น ๆ)	0.296	0.457
X ₇ = อายุของการทำงาน	อายุการทำงานของกลุ่มตัวอย่าง (ปี)	4.648	3.013
X ₈ = อาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐ	อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง(อาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐ=1, 0= อื่นๆ)	0.744	0.437
X ₉ = อาชีพธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ	อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง(อาชีพธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ=1, 0= อื่น ๆ)	0.763	0.426
X ₁₀ = อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน	อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง(อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน=1, 0= อื่น ๆ)	0.739	0.439
X ₁₁ = อัตราดอกเบี้ยเงินกู้	อัตราดอกเบี้ยต่ำมีผลต่อการกู้ยืม(1=มีผล , 0 =อื่นๆ)	3.498	1.917
X ₁₂ =ระยะเวลาในการผ่อนชำระ	จำนวน ปีการผ่อนชำระ (ปี)	9.662	8.628
X ₁₃ = ภาระหนี้ในระบบ	ภาระหนี้ในระบบ (ไม่มี =1 , 0=อื่นๆ)	0.8	0.4
X ₁₄ = ธนาคารพาณิชย์	แหล่งก่อนนี้ประเภทธนาคารพาณิชย์ (1=ธนาคารพาณิชย์, 0=อื่นๆ)	0.282	0.45
X ₁₅ = แหล่งก่อนนี้คนทั่วไป/ญาติ	แหล่งก่อนนี้ประเภทธนาคารพาณิชย์ (1=ธนาคารพาณิชย์, 0=อื่นๆ)	0.033	0.178
X ₁₆ = การใช้จ่ายในครัวเรือน	ระดับการใช้จ่ายในครัวเรือน (1= ต่ำกว่า 5,000 บาท, 2= 5,001 – 10,000 บาท, 3= 10,001 – 15,000 บาท, 4=15,001 – 20,000 บาท, 5=20,001–25,000 บาท, 6= 25,001–30,000 บาท, และ 7=30,001 บาท ขึ้นไป)	3.218	1.624
X ₁₇ = ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด	ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด (ได้รับ =1, ไม่ได้รับ =0)	0.782	0.414

ความสามารถในการก่อนนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ก่อหนี้ มีอายุมีอายุในช่วงระหว่าง 26 – 29 ปี มีสถานะภาพสมรสหรืออยู่ร่วมกันแต่ไม่ได้จดทะเบียนมากที่สุด โดยส่วนอาศัยอยู่บ้านหรือคอนโดที่ซื้อเป็นของตัวเอง และส่วนมากมีระดับการออมต่อเดือนโดยเฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาท และกลุ่มคน

เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีบุคคลที่ต้องดูแลคนในครอบครัว ในส่วนของกลุ่มอาชีพกับระดับรายได้นั้นจะเห็นได้ว่าผู้ก่อหนี้ที่ประกอบอาชีพกลุ่มการเกษตรยังคงมีรายได้ที่ต่ำกว่า 15,000 บาท ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มเจ้าของกิจการที่มีรายได้มากกว่า 3 เท่าของกลุ่มการเกษตร แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้และความไม่มั่นคงของรายได้ในกลุ่มอาชีพนี้ เมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ สำหรับกลุ่มอาชีพข้าราชการหรือพนักงานของรัฐและพนักงานบริษัทเอกชน รายได้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (วารสาร บัณฑิต, 2558)

สำหรับการจำแนกตามกลุ่มอาชีพหลัก 4 กลุ่มอาชีพ ดังนี้ ดังนี้ 1) อาชีพรับราชการ/พนักงานของรัฐ พบว่า กลุ่มนี้มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001 – 25,000 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท โดยมีหนี้ในระบบสูงถึงร้อยละ 97.25 ซึ่งส่วนใหญ่ก่อหนี้จากบริษัทบัตรเครดิต ประเภทบัตรเครดิต/บัตรกดเงินสด สูงถึงร้อยละ 60.55 มีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ต่อเดือนของผู้ก่อหนี้ในกลุ่มนี้อยู่ที่ 31 – 40% มีจำนวนหนี้เฉลี่ยอยู่ที่ 33,242.86 บาท แม้ว่าจะมีรายได้ที่มั่นคง แต่รายได้อาจยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีภาระค่าครองชีพสูงและภาระการชำระหนี้สินเดิม 2) อาชีพธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ พบว่า กลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 40,001 บาทขึ้นไป สถานะทางการเงิน พบว่า เงินที่ได้รับต่อเดือนมากกว่าค่าใช้จ่ายต่อเดือน โดยมีการก่อหนี้ในระบบถึงร้อยละ 94.06 แหล่งเงินกู้ที่สำคัญคือธุรกิจสินเชื่อและธนาคารพาณิชย์ ร้อยละ 65.35 โดยส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้ประเภทสินเชื่อรถยนต์หรือหมุนเวียนธุรกิจ มีจำนวนหนี้เฉลี่ยอยู่ที่ 149,428.60 บาท คิดสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ต่อเดือนของผู้ก่อหนี้ในกลุ่มนี้อยู่ที่ 21 – 30% ส่วน 3) อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน พบว่า กลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท สถานะทางการเงินของผู้ก่อหนี้มี เงินที่ได้รับต่อเดือนมากกว่าค่าใช้จ่ายต่อเดือน และส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบร้อยละ 82.88 และมีการก่อหนี้จากบริษัทบัตรเครดิตร้อยละ 47.75 ประเภทบัตรเครดิต/บัตรกดเงินสด โดยมีจำนวนหนี้เฉลี่ยอยู่ที่ 36,151.55 บาท คิดสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ต่อเดือนของผู้ก่อหนี้ในกลุ่มนี้อยู่ที่ 21 – 30% และ 4) อาชีพภาคการเกษตร พบว่ากลุ่มนี้มีรายได้เฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,001 – 10,000 บาท สถานะทางการเงินพบว่า เงินที่ได้รับต่อเดือนน้อยกว่าค่าใช้จ่ายต่อเดือน โดยมีการก่อหนี้ในระบบเพียงร้อยละ 45.71 แหล่งเงินกู้ที่ผู้ก่อหนี้เลือกใช้บริการสูงสุดคือธุรกิจสินเชื่อ ร้อยละ 78.10 โดยส่วนใหญ่เป็นการก่อหนี้ประเภทสินเชื่อรถยนต์/รถมอเตอร์ไซด์ มีจำนวนหนี้เฉลี่ยอยู่ที่ 102,666.70 บาท เนื่องจากธุรกิจสินเชื่อเข้าถึงง่ายและอนุมัติไว ทำให้เหมาะกับการนำเงินมาใช้หมุนเวียนในกิจการและภาคการเกษตรที่จำเป็นต้องใช้เงินในการซื้อเครื่องมือเพื่อทำการเกษตร

ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการก่อกำเนิดของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน อำเภอเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการก่อกำเนิดของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน โดย Tobit regression

Variables	Coefficient	Standard Error	P-value
X ₁ = เพศ (ชาย=1)	-0.532**	0.267	0.047
X ₂ = อายุเฉลี่ยของผู้กู้ยืม (จำนวนปี)	-0.033	0.069	0.630
X ₃ = การศึกษา (สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี หรือสูงกว่า = 1)	-0.459	0.306	0.134
X ₄ = สถานะภาพผู้ก่อกำเนิด (โสด=1)	-0.064	0.347	0.854
X ₅ = ระดับรายได้ต่อเดือน (ระดับ 1-8)	0.22**	0.094	0.020
X ₆ = เป็นหัวหน้าครัวเรือน (Dummy)	0.539*	0.314	0.087
X ₇ = อายุของการทำงาน (ปี)	-0.121**	0.053	0.024
X ₈ = อาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐ (Dummy)	1.701***	0.441	0.000
X ₉ = อาชีพธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ (Dummy)	0.842*	0.471	0.075
X ₁₀ = อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน (Dummy)	1.53***	0.418	0.000
X ₁₁ = อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (%)	0.27***	0.077	0.000
X ₁₂ = ระยะเวลาในการผ่อนชำระ (ปี)	0.076***	0.017	0.000
X ₁₃ = ไม่มีภาระหนี้ นอกกระบบ (ไม่มี=1, มี = 0)	1.527***	0.375	0.000
X ₁₄ = แหล่งก่อกำเนิดประเภทธนาคารพาณิชย์ (Dummy)	0.213	0.329	0.518
X ₁₅ = แหล่งก่อกำเนิดคนทั่วไป/ญาติ (Dummy)	-3.308***	0.706	0.000
X ₁₆ = การใช้จ่ายในครัวเรือน (ระดับ)	0.224*	0.126	0.077
X ₁₇ = ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด (ได้รับ =1, ไม่ได้รับ =0)	-0.154	0.305	0.613
Constant	6.164***	2.201	0.005
Number of obs			426
Pseudo r-squared			0.083
Chi-square			177.125***
Prob > chi2			0.000
Akaike crit. (AIC)			1988.43
Bayesian crit. (BIC)			2065.465

หมายเหตุ. *** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ช่วงความเชื่อมั่น 0.01

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ช่วงความเชื่อมั่น 0.05

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ช่วงความเชื่อมั่น 0.1

ที่มา : จากการคำนวณ 2566

จากตารางที่ 2 ผลการประมาณแบบจำลอง Tobit model พบว่า กลุ่มอาชีพ (Occupation) ค่า Coefficient ของกลุ่มอาชีพมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มอาชีพราชการ/พนักงานรัฐ พนักงานทั่วไป และเจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว มีความสัมพันธ์ทางบวกที่มีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มอาชีพเหล่านี้กับความสามารถในการก่อหนี้ กลุ่มอาชีพราชการ/พนักงานรัฐและพนักงานทั่วไปมีรายได้และความมั่นคงในงานที่สูง ซึ่งส่งผลให้มีความสามารถในการก่อหนี้สูงกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ความมั่นคงของงานและรายได้ที่แน่นอนทำให้กลุ่มนี้มีความสามารถในการวางแผนการชำระหนี้และมีความน่าเชื่อถือในสายตาของสถาบันการเงิน อีกทั้งยังมีสวัสดิการต่าง ๆ ที่ช่วยลดภาระทางการเงิน สำหรับกลุ่มเจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว ถึงแม้ว่ารายได้อาจมีความผันผวน แต่กลุ่มนี้ยังคงมีความสามารถในการก่อหนี้สูง เนื่องจากมีศักยภาพในการทำกำไรและการลงทุนที่สูง หากสามารถบริหารจัดการธุรกิจได้ดี (กนกกานต์ ด้านสว่างกุล , 2561; ทัชชกร คำพงษ์ และคณะ ,2563 ; ภาชินี ยิ่งเลิศ และ ธนารักษ์ เหล่าสุทธิ ,2565) ระดับรายได้ (Income Level) ผู้ที่มีผลต่อความสามารถในการก่อหนี้ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น อาทิ พรภัทร อินทรพรพัฒน์ (2557) และ เกวรินทร์ ฤกษ์ดำเนินกิจ (2563) ที่กล่าวว่า กลุ่มผู้ก่อหนี้ยังมีรายได้หลักมากขึ้น ความสามารถในการก่อหนี้มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น เนื่องจากความเสี่ยงทางการเงินของผู้มีรายได้สูงส่งผลต่อการให้สินเชื่อของแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ผู้ที่มีรายได้สูงมักมีความสามารถในการชำระหนี้ที่ดีกว่า

หากพิจารณา ตารางที่ 2 ส่วนของตัวแปรอายุของการทำงาน (Years of Work Experience) มีความสัมพันธ์ทางลบระหว่างอายุการทำงานกับความสามารถในการก่อหนี้ ผู้ที่มีระยะเวลาการทำงานนานอาจมีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจในการจัดการการเงินมากขึ้น หรือมีรายได้และสภาพการเงินที่ดีพอที่ไม่ต้องพึ่งพาการกู้ยืมมากนัก ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากมักมีความสามารถในการจัดการการเงินที่ดีกว่า และมีรายได้ที่มั่นคงกว่า (Friedma ,2499) ส่วนการใช้จ่ายในครัวเรือน (Household Expenditure) มีความสัมพันธ์ทางบวกที่มีนัยสำคัญระหว่างการใช้จ่ายในครัวเรือนกับความสามารถในการก่อหนี้ ครัวเรือนที่มีการใช้จ่ายมากขึ้นมีแนวโน้มที่จะก่อหนี้มากขึ้น การใช้จ่ายที่สูงขึ้นทำให้ต้องพึ่งพาการกู้ยืมมากขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (วารางคณา บัวล้อม ,2558)

เมื่อพิจารณา ตัวแปรของผลกระทบภายนอก เช่น อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (Interest Rate) มีความสัมพันธ์ทางบวกที่มีนัยสำคัญระหว่างอัตราดอกเบี้ยเงินกู้กับความสามารถในการก่อหนี้ ผู้ที่กู้ยืมเงินที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีความสามารถในการจัดการการเงินและการผ่อนชำระหนี้ที่ดีกว่า การมีอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำทำให้ภาระการชำระหนี้ลดลง และสามารถวางแผนการใช้จ่ายได้ดีกว่า รวมถึง ไม่มีภาระหนี้นอกระบบ (No Informal Debt) การไม่มีภาระหนี้นอกระบบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการก่อหนี้ ผู้ที่ไม่มีหนี้นอกระบบมีความเสี่ยงในการก่อหนี้ที่ต่ำกว่าและมีความสามารถในการชำระหนี้ที่ดีกว่า การไม่มีภาระหนี้นอกระบบทำให้ผู้กู้สามารถบริหารจัดการการเงินได้ดีกว่า และมีความสามารถในการชำระหนี้สูงขึ้น และการหาแหล่งก่อหนี้จากคนทั่วไป/ญาติ จะแสดง แนวโน้มที่จะเลือกกู้เงินจากแหล่งนี้มากกว่า เนื่องจากมีความคล่องตัวและความหลากหลายในแหล่งการเงิน การกู้เงินจากคนทั่วไปหรือญาติทำให้มีความยืดหยุ่นในการชำระหนี้มากกว่า และสามารถจัดการการเงินได้ดีกว่า (ชุตินพงค์ ศาตนันท์พิพัฒน์ ,2559)

สรุปผลการศึกษา

ศึกษาความสามารถในการก่อหนี้และปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง 426 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าของกิจการ พนักงานบริษัทเอกชน และเกษตรกร โดยนำเอา สถิติเชิงพรรณนาแบบจำลอง Tobit model มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ก่อหนี้ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 26-29 ปี มีสถานะสมรสหรืออยู่ร่วมกันแต่ไม่ได้จดทะเบียน ส่วนใหญ่มีการออมต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท กลุ่มอาชีพเกษตรกรมีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ขณะที่กลุ่มเจ้าของกิจการมีรายได้สูงกว่า 40,001 บาท แสดงถึงความเหลื่อมล้ำทางรายได้ชัดเจน เมื่อจำแนกตามกลุ่มอาชีพพบว่า ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจมีรายได้ระหว่าง 15,001-25,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่เป็นหนี้ในระบบ โดยมีหนี้เฉลี่ย 33,242.86 บาท ขณะที่เจ้าของกิจการมีหนี้เฉลี่ย 149,428.60 บาทจากสินเชื่อรถยนต์หรือเงินหมุนเวียนธุรกิจ ส่วนพนักงานบริษัทเอกชนมีหนี้เฉลี่ย 36,151.55 บาทจากบัตรเครดิต ขณะที่กลุ่มเกษตรกรมีหนี้เฉลี่ย 102,666.70 บาท ซึ่งส่วนใหญ่กู้ยืมจากธุรกิจสินเชื่อและธนาคารพาณิชย์

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานฯ คือกลุ่มอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ประจำ เช่น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานทั่วไป และเจ้าของกิจการ มีความสามารถในการก่อหนี้สูง ขณะที่ เพศชายมีแนวโน้มก่อหนี้ต่ำกว่าเพศหญิง และ รายได้ต่อเดือนที่สูงขึ้น อายุการทำงานที่ยาวนานขึ้น และการไม่มีภาระหนี้ในระบบ ล้วนส่งผลดีต่อความสามารถในการก่อหนี้ รวมถึง ลักษณะที่อยู่อาศัยที่มั่นคง อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่มีราคาถูก การมีแหล่งเงินกู้สำรองจากคนทั่วไปหรือญาติ และการใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูง ล้วนส่งผลดีต่อความสามารถในการก่อหนี้ ผลการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและบริหารจัดการการเงินของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมการบริหารจัดการหนี้สิน: โดยควบคุมเกณฑ์สัดส่วนหนี้ต่อรายได้ ไม่ควรเกิน ร้อยละ 40 ของรายได้ต่อเดือน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการหนี้สินที่มีคุณภาพ และไม่ก่อให้เกิดหนี้เสียในอนาคต

2) ภาครัฐมีการออกนโยบาย: การรวมหนี้หรือลดภาระหนี้เสียที่เพิ่มขึ้น ผ่อนปรนระยะเวลาชำระหนี้หรือมีการไกล่เกลี่ยผ่อนปรนหนี้ในแต่ละหน่วยงาน หน่วยงานภาคเอกชน มีการจัดโปรโมชั่นในการผ่อนชำระหนี้ในอัตราดอกเบี้ยพิเศษ

3) พัฒนานโยบายการให้สินเชื่อ: สถาบันการเงินควรพัฒนานโยบายการให้สินเชื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน โดยคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ที่เหมาะสมกับรายได้ของผู้กู้ รวมถึงการผ่อนปรนหนี้สินเดิม เพื่อไม่ก่อให้เกิดหนี้เสียในอนาคต

ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ทำให้ทราบถึงปัจจัยด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง ที่จะส่งผลต่อการก่อหนี้ของกลุ่มวัยเริ่มต้นทำงาน หรือกลุ่มวัยต่างๆ เช่น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะส่วนภูมิภาค แหล่งให้บริการทางการเงินที่เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มอาชีพ สวัสดิการจากหน่วยงานภาครัฐที่สามารถเข้าถึง ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยี ส่วนประสมทางการตลาดของสถาบันที่ให้สินเชื่อ ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลปัจจัยเหล่านี้ไปศึกษาต่อได้ และเพื่อให้งานวิจัยออกมาสมบูรณ์และชัดเจนมากยิ่งขึ้น ควรนำสถิติตัวอื่นมาใช้ในการวิเคราะห์ ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เช่น การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกส์ หรือการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนและละเอียดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้

เอกสารอ้างอิง

- กนกกานต์ ด่านสว่างกุล. (2561). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้ของคนเริ่มทำงาน**. (การค้นคว้าอิสระ สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ค้นจาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/mlw12/6114961084.pdf>
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2565, 18 มกราคม). **หนี้ครัวเรือน : ปัญหาที่ทุกคนต้องร่วมด้วยช่วยกันแก้**. ค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/983068>
- การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในช่วง 6 เดือนแรก ของปี 2564**. (2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- เกวรินทร์ ฤกษ์ดำเนินกิจ. (2563). **ปัจจัยที่มีผลต่อการก่อหนี้ในช่วงสถานการณ์ COVID-19 ของบุคลากรเทศบาลเมืองบ้านบึง จังหวัดชลบุรี**. (การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ค้นจาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/vlt15-1/6114993638.pdf>
- คมสัน สุริยะ. 2552. **แบบจำลองโลจิสติก: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ในการวิจัยทางเศรษฐศาสตร์**. ศูนย์การวิเคราะห์เชิงปริมาณ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชุตินพงศ์ ศาตนันท์ไพพัฒน์. 2559. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้ในระบบ กรณีศึกษาบุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี**. (การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ทัชชกร คำพงษ์ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของคณวิทำงานใน กรุงเทพมหานคร. เรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 58: สาขา ศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. **การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 58.** (น.328-337). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ประกาย วงศ์มาลัย. (2563). **การศึกษาการแก้ไขภาวะหนี้สินส่วนบุคคลของประชาชนวิทำงานในเขต กรุงเทพมหานคร.** สาขาการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรีศนียา ชัยชนะ. (2554). **การประเมินมูลค่าเชิงนันทนาการและการคงอยู่ของโบราณสถานเวียงท่ากาน จังหวัดเชียงใหม่.** (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ภาชีนี ยิงเลิศ และ ธนารักษ์ เหล่าสุทธิ. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการออมและการก่หนี้ของวิทำงานก่อนและหลังจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 *Journal of Modern Learning Development* ปีที่ 7 ฉบับที่ 8 ประจำเดือนกันยายน 2565 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนารณณ์ เชาวลิตตระกูล. (2551). **เอกสารประกอบคำสอบ เรื่องความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหนี้สิน.** ค้นจาก http://www.bpntc.moe.go.th/inventor_teacher/A%201.doc.
- ลลิตา บุคดา. (2559). **หนี้ภาคครัวเรือนและวัฏจักรธุรกิจไทย.** (การค้นคว้าแบบอิสระเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ค้นจาก <http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/>
- วรางคณา บัวล้อม. (2558). **พฤติกรรมที่มีผลต่อการก่หนี้ของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง ในจังหวัด เชียงใหม่.** (การค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Maddala, G. S. (1983). *Limited-Dependent and Qualitative Variables in Economics.* New York: Cambridge University Press, 257-290.
- Tobin, James. (1958). *Estimation of Relationships for Limited Dependent Variables.* *Econometrica*, 26, 24-36. Doi: 10.2307
- Greene, W. H. (2000). *Econometric Analysis.* United Kingdom: Prentice Hall.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics An Introductory Analysis* 2nd Edition New York, Harper and Row